

הרמב"ם, וראה ב"י וב"ח שם שפי' דברי הרמב"ם באופן אחר). ■ להלכה, נקב גדול שהיין יוצא דרכו, אסור לסתמו משום תיקון כלי [וכדעת רש"י] (ש"ע שם). ויש אוסרים גם בנקב קטן, אלא אם כן ימרחנו מבחוץ [וכדעת הרמב"ם] (משנ"ב שם). [ההלכה בסגירת חור משום ממרח, טובא להלן בע"ב].

חוששני לו מחפצתא – שיתכן שמירה את השעוה בזמן ההדבקה, ועבר על איסור מירוח (רש"י וריטב"א המיוחס לר"י).

גמרא. מביא אדם את החבית וכו', ביאור הברייאא ראה להלן (בהמשך העמוד).

מתניתין רבי נחמיה היא, שלדעתו אין מטלטלים כלים בשבת אלא לצורך השימוש העיקרי שאליו מיועד הכלי (רש"י). ויש מפרשים, שלדעת רבי נחמיה אין מטלטלים כלים בשבת לצורך שימוש שאין רגילים לעשותו כלל בחול, כגון חיתוך חותלות [אבל גם לדעתו מותר לטלטל כלים לכל התשישיים שרגילים לעשותם בימות החול, ולא רק לשימוש העיקרי] (תוס' לעיל לו, א ד"ה רבי נחמיה).

חותלות של רגוגרות ושל תמרים, מותר את הקשר של כיסוי החותלות (רש"י), שהקשר עשוי להתירו תמיד, ואין זה קשר של קיימא (רש"י ביצה לא, ב).

ומפקיע – מפרדי על ידי כלי את החוטים הדקים המפותלים זה בזה המורכבים את עובי החבל (רש"י), שאין בזה איסור 'סותר', משום שאין סתירה בכלים (רש"י ביצה לא, ב), או משום שאין זו סתירה גמורה (משנ"ב שיד, לא, וראה ביא"ל שם, ח). ויש מפרשים, שפרימת החבל אסורה משום 'מותיר', אלא 'מפקיע' פירושו שמנתק וקורע את החבל, ואין בכך משום 'קורע' כיון שלא שייך בזה 'על מנת לתפור' (ראה רבינו חננאל ביצה לא, ב, ושבת הלוי ח, נה בדעתו; ביא"ל שם לדעת הרמב"ם).

הא רבי נחמיה – הברייאא שאוסרת להפקיע או לחתוך את החותלות, שנויה כדעת רבי נחמיה שאין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל, ואסור לטלטל את הסכין כדי לשבור את החותלות. ומדובר שהגורגרות שבחותלות מפורדות, אבל בגורגרות דרוסות שמותר לטלטל את הסכין כדי לחתוך אותן, מותר גם לטלטל כדי לחתוך את החותלות, כמבואר בגמ' לעיל (מהרש"א).

■ להלכה, חותלות של תמרים וגורגרות, מתיי וסותר שרשרות החבל ואפילו בסכין [ומותר גם לקרוע את גוף החותלות, שהוא כשובר אגוזים או שקדים כדי ליטול האוכל שבהם] (ש"ע או"ח שיד, ח), כיון שאינם כלי גמור (משנ"ב, וראה בהערות למשנ"ב דרשו שם, לענין פתיחת קופסאות שימורים).

מהו למיכרו חביתא בבורטא בשבתא – לתחוב רומח בדופן החבית ולנקבה (רש"י). ואף שבמשנה שנינו שמותר לשבור ראש החבית אך אסור לנקב את דופנה, הנקב הנעשה על ידי רומח הוא גדול מהנקב הרגיל (טור או"ח שיד, ו), ויש צד להקל ולהתירו כיון שיתכן שכוונתו לעין יפה כמבואר בגמ' (ראה ביאור הגר"א שם; חז"א או"ח נא, ג), ומאידך, יש צד להחמיר ולאסור שיתכן שמתכוון לעשיית פתח כמבואר בגמ', ואין זה דומה לשבירת ראש החבית, שהתירה המשנה כאשר אין כוונתו לעשיית כלי (ראה רשב"א, וחז"א שם).

אמר להו לפיתחא קמיכון ואסיר ■ וכך נפסק להלכה (ש"ע או"ח שיד, ו).

משנה. הקדמה. סוגיתנו עוסקת בדיון ובסתירה בכלי. יש סוברים שאין איסור בונה וסותר בכלים, אלא שהעושה כלי שלם עובר על 'מכה בפטיש' (ראה רש"י לעיל עד, ב, ע"פ ביאור הגר"א שיד, ד). ויש סוברים ששייך בונה וסותר גם בכלים (ראה ראשונים כאן, ותוס' עירובין לד, ב ד"ה ואמאי), כגון בתיקון כלי בחזקה כעין מעשה אומן (תוס' לעיל קב, ב ד"ה הא), או ביצירת כלי מתחילתו [בשונה מתיקון כלי שאינו נחשב בונה] (ראה תוס' לעיל עד, ב ד"ה חביתא; רמב"ן וריטב"א לעיל קב, ב, ביאור הגר"א שם, ב).

שובר אדם את החבית, שמותר לקלקל בשבת (רש"י) כשאין בכך עשיית מלאכה, שאין בשבירת החבית משום סותר [לדעת רש"י]. כיון שאין בנין וסתירה וכלים אפילו בחבית שלימה. אבל המקלקל בעשיית מלאכה, כגון הקורע בגד, פטור אבל אסור (חתם סופר ומורמי שדה בדעת רש"י). ויש שביאר, שמשום צורך שבת באכילת הגורגרות, לא אסרו כאן חכמים כשמקלקל (רשב"א בדעת רש"י, וראה ריטב"א שלא משמע כן בפירוש רש"י). ויש שביאר, שההיתר בשבירת חבית שלימה הוא אף לדעת הסוברים שיש בנין וסתירה בכלים, שכיון שאינו עוסק בסתירת הכלי אלא בהוצאת הגורגרות שבה, כשעושה כן דרך השחתה נחשב כשימוש ולא כמלאכה (חז"א או"ח נא, ג). מאידך, יש מפרשים שהיתר שבירת החבית נהוג רק בחבית גרוגה שדיבקו את שבריה בזפת [מוסתקי], שאין בה חשש שמא יתכוון לעשות כלי, אבל בחבית שלימה אסור, משום שחששו שמא יתכוון לעשות כלי (תוס' ד"ה שובר) [אבל בלא חשש עשיית כלי, לא היו אוסרים חכמים לסתור כלי גם לדעת הראשונים שיש בנין בכלים, משום שאינו סותר על מנת לבנות (אבני נזר או"ח ריג)], או משום שבמוסתקי שהוא כלי רעוע אין בו איסור סתירה, ואילו בכלי שלם יש בו איסור סתירה, שיש בנין וסתירה בכלים (רשב"א וריטב"א בשם תוס').

■ להלכה, חבית שנשברה ודיבק שבריה, מותר לשברה [ואפילו שלא במקום דיבוק השברים] (משנ"ב שיד, ד) בשביל ליקח מה שבתוכה, אבל חבית שלימה, אסור [וכדעת תוס'] (ש"ע שם, א). ויש מתירים אפילו בחבית שלימה [וכדעת רש"י, שאין בנין וסתירה בכלים] (משנ"ב שם, ז, וראה ש"ע שם, ז, שהביא דעת המתירים, ופסק שמותר על ידי גוי, וראה משנ"ב שם), ולדעתם, אין גם איסור מדרבנן כיון שמקלקל לצורך שבת [כסברת הרשב"א] (ביא"ל שם, וראה שם לענין מקלקל לצורך שבת במלאכות אחרות).

וכלבר שלא יתפנין לעשות כלי – שלא יעשה פתח יפה (רש"י), ויעבור על 'מכה בפטיש' (ראה רש"י להלן ד"ה אוסופי; ש"ע הרב שיד, א). ויש מפרשים, שיעבור על תולדת בונה (ריטב"א המיוחס לר"ן על הגמ' להלן; חז"א או"ח נא, א), אכן כיון שהפתח אינו עשוי להכניס ולהוציא, איסורו מדרבנן (ט"ו שיד, א, ע"פ גמ' להלן, משנ"ב שם, ו בשם הגר"א). ובדינים אלו אין חילוק בין חבית שלימה לבין 'מוסתקי' (ראה תוס' ד"ה שובר, ט"ו ומשנ"ב שם).

לא יתן עליה שעוה, ואפילו שהכנה מבעוד יום שאינה מוקצה (מג"א שיד, טז).

מפני שהוא מקרה, שהוא תולדת ממחך (רש"י). ובסתומת נקב גדול שהיין יוצא ממנו, יש איסור נוסף של 'תיקון כלי' (ב"י או"ח שיד, יא, בדעת רש"י). ויש סוברים, שאף בנקב קטן יש איסור 'תיקון כלי' כעין בונה, אלא שכאן מדובר בסתומת הנקב על ידי מריחת שעוה מבחוץ, וכיון שאינו סותם את הנקב יפה בתוך חלל הדופן המנוקבת, אין בכך משום 'תיקון כלי' (מגיד משנה שבת כג, יא, בדעת